रोपा । इयमेव रूपकालंकारस्य बीजम् । रूढावुपादानलक्षणा सारोपा यथा—'अश्वः श्वेतो धावति' । अत्र हि श्वेतगुणवानश्वोऽनिगीर्णस्वरूपः स्वसमवेतगुणतादात्म्येन प्रतीयते । प्रयोजने यथा—'[1]एते कुन्ताः प्रविशन्ति' । अत्र सर्वनाम्ना कुन्तधारिपुरुषनिर्देशात्सारोपत्वम् । रूढौ लक्षणलक्षणा सारोपा यथा—'कलिङ्गः पुरुषो युध्यते' । अत्र पुरुषकलिङ्गशब्दयोराधाराधेयभावः संबन्धः । प्रयोजने [5]यथा—'आयुर्घृतम्' । अत्रायुष्कारणमपि घृतं कार्यकारणभावसंबन्धसंबन्ध्यायुस्तादात्म्येन प्रतीयते । अन्यवैलक्षण्येनाव्यभिचारेणायुष्करत्वं प्रयोजनम् ।

[5]यथा वा—राजकीये पुरुषे गच्छति 'राजासौ गच्छति' इति । अत्र स्वस्वामिभावलक्षणः संबन्धः । यथा वा—[2]अग्रमात्रेऽवयवभागे

धावति' इत्यत्रापि 'धावति' इत्यत्र 'शोभते' इति द्रष्टव्यम् । अन्यथोपादानलक्षणा न स्यादिति प्रागेव दर्शितम् (४३पृ.) अत्र निरुक्तारोपसत्त्वमुपपादयति—**अत्र हीति** । 'लक्षणाजन्यपदार्थोपस्थितेः प्राक्काले' इति शेषः । अनिगीर्णस्वरूपः प्रयुक्तशब्देन प्रतिपाद्यः । **एते कुन्ता इति** । विषयस्य सामान्यवाचिना सर्वनाम्ना निर्देशेऽपि विशेषरूपेणानुपस्थितौ साध्यवसाना लक्षणैवेति **काव्यप्रकाशकारमतम्** । तद्वद्भूतलमिति प्रतीतिसत्त्वे 'घटाभाववद्भूतलम्' इति प्रतीत्यनुदयात्सर्वनाम्नोऽपि विशेषरूपेणोपस्थापकत्वं कल्प्यत इत्यभिप्रायेण पूर्वमतमनङ्गीकृत्य तत्रापि सारोपा लक्षणेति दर्शयति—**अत्र सर्वनाम्नेति** । **आयुर्घृतमिति** । अत्र शक्यसंबन्धारोपं च दर्शयति—**आयुष्कारणमपीति** । अन्यवैलक्षण्येनाव्यभिचारेणेत्यत्र वाकारो बोध्यः । लक्षणाबीजं विविधं शक्यसंबन्धं दर्शयन्बहून्युदाहरणान्याह—**राजकीय इति** । अत्र राजकर्मातिशयपरिच्छदातिशयौ राजवदलङ्घ्यशासनत्वं वा प्रयोजनम् । **अवयवभागे** इत्यत्र भागशब्दः स्वरूपार्थः । अत्र प्रयोजनाभावाद्रूढिरेव । हस्त-

---

1. एत इति । 'इदमस्तु संनिकृष्टं समीपतरवर्ति चैतदोरूपम् । अदसस्तु विप्रकृष्टं तदिति परोक्षे विजानीयात् ॥' इति, कवयस्तु भूतभविष्यविशेषवन्नेममपि नियममेकान्ततः श्रद्दधते । तत एव 'पूर्व एवाभवत्' 'अभूदभूमिः' 'बभूव रक्षः' इति 'अमुं पुरः पश्यसि' 'अमूं किल त्वं' इति चैवमादयोः रघुवंशशिशुपालवधप्रयोगाः ।

2. अग्रेति । अग्रहस्त इत्यत्राग्रमात्रेऽवयवस्वरूपे हस्तशब्दो लाक्षणिकः । हस्तावय-

---

१. 'लक्षणलक्षणा सारोपा' इत्यधिकं ख-पुस्तके. २. 'कार्यकारणसंबन्धादायुस्तादात्म्येन' क; कार्यकारणसंबन्धेन तदात्मनोपचरितम्' ग. ३. 'अव्यभिचारेण' इति ग-पुस्तके नास्ति. ४. 'आयुरेवेदम्' इत्यत्र 'साध्यवसानायां व्यभिचारेणायुष्करत्वं प्रयोजनम्' इत्यधिकं ग-पुस्तके. ५. 'यथा च' क-ग; ख-पुस्तके तु 'यथा' इत्येव. ६. 'बाहुमात्रे' ख. ७. 'अवयवे' ग. 'हस्तावयवे भागे' घ; क-पुस्तके तु 'अग्रमात्रे' इत्येव दृश्यते.